

Perdut el paradís, Cees Nooteboom

Les obres de l'autor holandès Cees Nooteboom es poden llegir a partir d'aquesta de la lleugeresa que proposa Italo Calvino per a la literatura del tercer mil·lenni. Són novel·les breus, compostes de capítols curts, poroses, plenes de diàlegs, el·lipsis i sobreentesos, on els personatges floten enduts per una trama tènue i ondulant. De totes les seves obres, *Perdut el paradís* és potser la més lleugera. No solament perquè té com a rerefons un tema com els àngels, sinó perquè les interpretacions implícites es disparen en totes direccions, simultànies i ingràvides.

La novel·la té dues parts, protagonitzades per personatges que coincideixen en un parell d'escenaris improbables. A la primera, dues noies brasileres d'ascendència alemanya tenen un somni en comú: Austràlia. Devoren entrades d'enciclopèdies i llibres especialitzats, n'estudien mapes i hi programen viatges. Els fascina la cultura aborigen: àgrafa, o sigui màgica; silenciosa, que és com dir artística; onírica, és a dir, simbòlica. “Tot el que havien concebut al llarg de la seva era sens fi únicament era visible en l'art, i la majoria de vegades un art que destruïen tot seguit, dibuixos a la sorra, pintures per a rituals sobre el cos, un art que era de tothom, però nostre no, perquè nosaltres no teníem la clau dels seus secrets”. Hi viatgen després que una d'elles visqui una experiència traumàtica en una favela anomenada Paraisópolis. A Austràlia descobreixen el que mostren tants llibres: que la realitat i el desig no solen coincidir. Avorrides i fastiguejades, acaben vestides d'àngels en una curiosa performance a la ciutat de Perth. Mentrestant, però, hi ha hagut una intensa aventura sentimental amb un artista del país – àgraf, silenciós i oníric, doncs.

El protagonista de la segona part és un crític literari holandès del subgènere dels implacables, que “havia aterrat a la mateixa regió sense fronteres definides que els poetes descriuen com a selva tenebrosa i els metges com a mitjana edat”. Sembla lògic que, com que la protagonista de la primera part és una obra d'art, només pot ser descoberta per un especialista en judicis estètics: un personatge al qual el pas dels anys ha expulsat del seu propi paradís, un personatge que expulsa els autors mediocres del paradís de la literatura. “A l'estany hi havia massa ànecs i cignes, calia matar-ne un parell de tant en tant”. A l'escena més memorable del llibre, l'obra d'art i el crític, els dos àngels en migració, s'abracen en un espai sòrdid on s'han trobat a causa d'un seguit d'atzars.

Més endavant, el crític d'art –¿cal afegir que abusa dels destil·lats i dels greixos?- és internat en una clínica austríaca per aprimar-se. Quan s'hi dirigeix travessa un bosc nevat i recorda un vers de Constantijn Huygens sobre la neu: “Sutge blanc, plomes trinxades”. Heus aquí un vector que connecta la fredor centreeuropea i la calidesa de l'escena australiana. És a la clínica, en ple règim angèlic -a l'altra banda de la matèria i del colesterol-, on té lloc la retrobada i, amb ella, el revers de l'escena memorable viscuda a Perth. Llavors el díptic es tanca, com les ales d'un àngel cansat.

A l'igual que *La història següent* i que tants llibres de Nootboom, la matèria de *Perdut el paradís* està teixida amb viatges i epifanies sentimentals. Com els seus últims llibres, està escrit a Sant Lluís, a l'illa de Menorca –el poble on va néixer l'àvia materna d'Albert Camus-. En el pròleg, el narrador s'enlaira amb un avió i fulleja la revista de la companyia, on trobem alguns dels subtemes del llibre. Com de Milan Kundera, de Nootboom s'ha dit que és un escriptor per a escriptors, però Kundera –que va escriure un gran llibre sobre la lleugeresa- no s'enlaira amb tanta facilitat, tot i que en alguns passatges és capaç d'elevat els lectors per damunt d'ells mateixos. Ja ho va establir Paul Valéry: “Il faut être léger comme l'oiseau, et non comme la plume”.

Quin soroll deuen fer les ales dels àngels?, es pregunta un personatge a l'inici del llibre. Poc abans d'acabar, un altre rebla: “Ha pensat mai qui va inventar el paradís? Un lloc sense malentesos? L'avorritment desmesurat que hi deu regnar només pot tenir com a objectiu el càstig. Una cosa així només la pot concebre un escriptor molt dolent. És prou bo per a una última frase?”.